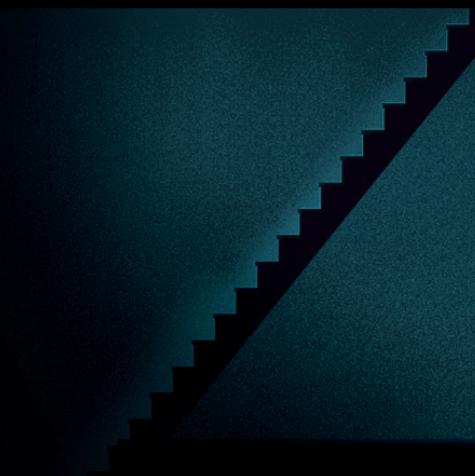

CHANDOS
SUPER AUDIO CD

BARTÓK BLUEBEARD'S CASTLE

JOHN RELYEÀ BASS

MICHELLE DEYOUNG MEZZO-SOPRANO

AKG Images, London / Intertoto

Béla Bartók, 1911

Béla Bartók (1881–1945)

Bluebeard's Castle, Op. 11, BB 62 (1911, revised 1912, 1917–18)

(*A Kékszakállú herceg vára*)

Opera in One Act

Libretto by Béla Balázs

Kékszakállú (Bluebeard).....John Relyea *bass*

Judit.....Michelle DeYoung *mezzo-soprano*

Bluebeard's former wives.....mute roles

ProloguePál Mácsai *speaker*

Bergen Philharmonic Orchestra

David Stewart leader

Edward Gardner

[1]	Prológus: 'Haj regő rejtem' – Bard	2:08
[2]	Kékszakállú: 'Megérkeztünk' – Bluebeard, with Judit	3:26
[3]	Judit: 'Ez a Kékszakállú vára!' – with Bluebeard	2:50
[4]	Kékszakállú: 'Miért jöttél hozzá m, Judit?' – Bluebeard, with Judit	1:51
[5]	Judit: 'Nagy csukott ajtókat látok' – with Bluebeard	2:17
[6]	Judit: 'Oh, a várad felsóhajtott!' – with Bluebeard	2:59
[7]	Judit: 'Jaj!' – with Bluebeard	3:59
[8]	Kékszakállú: 'Mit látsz?' – Bluebeard, with Judit	2:24
[9]	Kékszakállú: 'Váram sötét töve reszket' – Bluebeard, with Judit	1:49
[10]	Judit: 'Oh, be sok kincs!' – with Bluebeard	2:22

[11]	Judit: 'Oh! Virágok!' – with Bluebeard	5:00
[12]	Judit: 'Ah!' – with Bluebeard	3:52
[13]	Kékszakállú: 'Nézd, tündököl az én váram' – Bluebeard, with Judit	2:42
[14]	Judit: 'Csendes fehér tavat látok' – with Bluebeard	4:33
[15]	Kékszakállú: 'Az utolsót nem nyitom ki' – Bluebeard, with Judit	1:26
[16]	Judit: 'Mondd meg nekem Kékszakállú' – with Bluebeard	2:25
[17]	Judit: 'Tudom, tudom, Kékszakállú' – with Bluebeard	3:37
[18]	Kékszakállú: 'Lásd a régi asszonyokat' – Bluebeard, with Judit	2:25
[19]	Kékszakállú: 'Hajnalban az elsőt leltem' – Bluebeard, with Judit	1:50
[20]	Kékszakállú: 'Negyediket éjjel leltem' Bluebeard, with Judit	4:54

TT 58:56

Receiving a standing ovation after a concert performance of 'Bluebeard's Castle'
in Grieghallen, 15 November 2018

Bartók: Bluebeard's Castle

There are many composers who came up with just one opera – Beethoven, Schumann, Fauré, Carter – but none more determinedly than Béla Bartók (1881–1945), who composed *Bluebeard's Castle* when he was thirty and never considered returning to the genre. If this suggests pressing circumstances, some can easily be surmised. In the first place, a libretto was available, by a writer of the same generation, Béla Balázs (1884–1949), who shared some of the same ideals in creating something at once thoroughly modern and drawn from traditional culture – and who was also rooming at the time with Bartók's friend Zoltán Kodály. Secondly, the subject was psychological, so that the music could always be primary, never upstaged by action. And thirdly, this drama of two people recently married allowed the reticent Bartók to express himself to his own new wife, Márta. Dedicated to her, the work was a wedding gift and a warning.

In the story as recounted in one of Charles Perrault's fairytales, Bluebeard gives his wife the key to a locked chamber in his castle, but forbids her to use it. Of course, she cannot but do so when he goes away, whereby she

discovers the bodies of former wives, whom he has murdered. More immediate to Balázs was the play by Maurice Maeterlinck, *Ariane et Barbe-Bleu* (1899), set as an opera by Paul Dukas. There are now seven doors, and Bluebeard presents his new wife, Ariane, with the keys to all of them, only requiring her not to unlock the last. After her attendant has opened the first six, on cascades of jewels, Ariane in his absence goes against the wishes of her husband and discovers behind the seventh door his earlier wives, now very much alive. All this, over in the first of the three acts, is only part of a drama of liberation in which Ariane strives to persuade her predecessors to escape Bluebeard's castle, and then, when they will not, leaves alone.

Balázs seized on Maeterlinck's multiplication of the doors to make their opening almost his entire scenario. Still more crucially, he had Bluebeard present all through, in company just with his new wife, Judit (perhaps so named to echo the Jewish heroine). That allowed him to create his libretto as a dialogue between two people setting out on a marriage, the one aged and in the home he has known all his life, the other young and entering that home for the

first time. The metaphor, too, is changed, and keenly focussed. Bluebeard is a man trying to guard his secrets, reluctantly yielding to the importunate demands of his wife to see him whole, the two of them confined in the castle of his memories.

As model for the trochaic tetrameters in which he wrote the libretto, Balázs by his own account went to the folk ballads of the Székely, a Hungarian population living in Transylvania. It cannot be coincidental that Bartók had published an article on these ballads in 1908, following his visit of the year before to Székely villages in the extreme east of the country (now in Romania). What had particularly excited him was finding pentatonic melodies, which he understood as surviving from ancient times; Balázs found in his libretto the opportunity to draw on this pentatonic ballad style in Bluebeard's part, and place it in conversation with the seven-note modes that Judit brings into play. The drama of a man who wants to keep himself to himself is also that of a song tradition resisting intrusion.

Balázs provided a spoken prologue, from which the opera comes to life in dark colours and the key of F sharp. From here on, the orchestra – larger than in any other score by Bartók – will provide all the decor that the work needs. The two characters come into Bluebeard's castle, and Bluebeard invites Judit to reconsider her decision. She declares

that she has made up her mind, and indeed, she has already adopted the castle's F sharp tonality, bringing to it the light of a fuller mode (Mixolydian). There is a passionate embrace, and Bluebeard calls for the entry to be bolted. Judit then notices that the castle walls are weeping, and Bluebeard gives her another opportunity to leave. But she will not. The two are, however, soon widely apart, in motivation as in tonality. Judit fantasises about bringing warmth to the castle, and Bluebeard answers her A with A flat.

Next Judit notices the seven doors, and there follows a varied repeat of the preceding exchange. Bluebeard at first insists that the doors will not be opened, but Judit only intensifies her determination. When she bangs on the first door, she is answered by 'a cavernous sighing', as the stage direction has it. Bluebeard eventually gives in, and as Judit opens the door the sigh is heard again. The hard brilliance of xylophone and high woodwind suggests what lies behind: Bluebeard's torture chamber, from which a red light extends. Later doors will similarly open on both a prospect and an illumination, presented by magnificent pictorial effects unusual in Bartók's music. Judit is mesmerised by the horror, and appalled by the sight of blood, which she will discover again, each time signalled by a jarring minor second from the orchestra. This first time, though, the vision turns into that of the sunrise

of Judit's false optimism. She repeats her demand to see behind the locked doors, and when Bluebeard asks her why, she answers with the simple, awful truth: because I love you.

So it continues. The second door opens on Bluebeard's armoury and a yellowish-red light – and again blood. Judit is emboldened now, and not dissuaded by the exalted lyricism to which Bluebeard, at this crucial moment, rises. He gives her three more keys. In the scheme of the doors, she has passed two that should have warned her off; the next three are invitations to go on. First comes the jewel-house, glittering with harps and celesta on a bed of D major and suffused with a golden light. Of course, the jewels are bloodstained, but now Bluebeard shifts Judit's attention to the next door, and so to his gardens and a bluish-green light. Once more there is blood, and once more Bluebeard hurries Judit on, so that we arrive at a rush at the fifth door, which opens with a burst of C major on a vista of Bluebeard's domains and white light. We are at the furthest remove from the gloomy F sharp of the opening, and the spectrum of colours has been completed. Here would be the place to stop. Judit, however, cannot and will not do so. She has become obsessed with discovering her husband's secrets, and obsessed, too, with the blood that she is finding everywhere, as the music indicates by rapidly circling around a minor second that recalls a disparity first heard

before any of the doors had been opened, that of A and A flat.

Bluebeard eventually yields one more key, and Judit opens the sixth door to another sigh, this time from the orchestra. What is revealed is a lake of tears. Bluebeard clasps Judit to him a second time as the possibility of their life together is closing – to become fully sealed off when Judit starts to ask him about those whom he loved before her. The conclusion cannot now be resisted, and Bluebeard hands over the remaining key. Judit duly opens the seventh door, and Bluebeard's three former wives troop out. In a second abundantly lyrical passage Bluebeard apostrophises them as the sources of his wealth and power, and as the loves of his dawns, middays, and evenings. Judit feels herself unworthy, but Bluebeard turns to her as fairest of all, destined to reign over his nights. There are now four women who go back behind the door to leave Bluebeard alone, in the pentatonic F sharp of his solitary castle, with an addition only to his memories. There will be no more attempts at marriage – and no more at opera.

Bartók entered his score for two competitions, in 1911 and 1912, and made some adjustments in between, but when it won neither, he despaired of ever hearing it. The Budapest Opera did, however, commission a ballet score – *The Wooden Prince*, to a scenario, again, by Balázs – and after this work had

been presented with success, in May 1917, the company a year later staged *Bluebeard's Castle*. Performances followed in Germany in the 1920s and Florence in 1938, but it was not until after World War II (after the composer's death, therefore) that the work began to reach opera houses worldwide. As Béla Balázs proposes in his prologue, however, this is a piece the location of which is within the mind, where perhaps its most formidable stagings may proceed, or where it may need no visual imagining at all, where it may need only to be heard.

© 2019 Paul Griffiths

The bass John Relyea has appeared on many of the world's great operatic stages, including the Metropolitan Opera, San Francisco Opera, Lyric Opera of Chicago, The Royal Opera, Covent Garden, Opéra national de Paris, Teatro alla Scala, Milan, Teatro di San Carlo, Naples, Bayerische Staatsoper, Munich, Wiener Staatsoper, Teatro Real, Madrid, Gran Teatre del Liceu, Barcelona, and Canadian Opera Company, Toronto. Spanning a vast range of repertoire, his roles include the title roles in *Attila*, *Don Quichotte*, and *Aleko*, Figaro (*Le nozze di Figaro*), Zaccaria (*Nabucco*), Bertram (*Robert le diable*), Raimondo (*Lucia di Lammermoor*), Colline (*La bohème*), Don Alfonso (*Lucrezia Borgia*), Don Basilio (*Il barbiere di Siviglia*), Giorgio

(*I puritani*), Enrico (*Anna Bolena*), Banco (*Macbeth*), Méphistophélès (*Faust* and *La Damnation de Faust*), Nick Shadow (*The Rake's Progress*), Collatinus (*The Rape of Lucretia*), and the Water Sprite (*Rusalka*). In concert, he has performed with major orchestras such as the Berliner Philharmoniker, New York Philharmonic, Wiener Philharmoniker, NDR Elbphilharmonie Orchester, London Symphony Orchestra, Chicago Symphony Orchestra, Boston Symphony Orchestra, Cleveland Orchestra, and Philadelphia Orchestra, as well as the Atlanta Symphony Orchestra, Dallas Symphony Orchestra, San Francisco Symphony, and St Louis Symphony. John Relyea is a prolific recording artist who may be seen on the Metropolitan Opera's DVD productions of *Don Giovanni*, *I puritani*, *Die Meistersinger von Nürnberg*, *Macbeth*, and *Rusalka*.

One of the world's most exciting mezzo-sopranos, Michelle DeYoung has enjoyed concert engagements with, among many others, the New York Philharmonic and London Symphony Orchestra under Sir Colin Davis (with whom she recorded Didon in *Les Troyens* to great critical acclaim), San Francisco Symphony under Michael Tilson Thomas, Boston Symphony Orchestra under Seiji Ozawa, Chicago Symphony Orchestra and Philharmonia Orchestra under Pierre Boulez and Esa-Pekka Salonen, Cleveland Orchestra under Leonard

Slatkin, Royal Concertgebouw Orchestra under Riccardo Chailly, Staatskapelle Berlin under Daniel Barenboim and Boulez, Israel Philharmonic Orchestra under Lorin Maazel, and City of Birmingham Symphony Orchestra under Edward Gardner. She has given recitals throughout North America and Europe. On the operatic stage she has sung Jocasta (*Oedipus rex*) with Christoph von Dohnányi in Paris, Fricka at The Royal Opera, Covent Garden under Bernard Haitink, Fricka, Brangäne, Venus, and Shaman (Tan Dun's *The First Emperor*) at the Metropolitan Opera, New York under James Levine, Brangäne in Chicago under Sir Andrew Davis and at Deutsche Staatsoper Berlin and Teatro alla Scala, Milan under Barenboim, Amneris (*Aida*) at English National Opera, and Kundry in Bayreuth under Boulez and in Berlin under Barenboim. Most recently Michelle DeYoung has sung Judit (*Bluebeard's Castle*) with the Chicago Symphony Orchestra and Houston Symphony, and *Das Lied von der Erde* with the Los Angeles Chamber Orchestra.

Born in 1961 in Hungary, and a trained actor as well as director, Pál Mácsai also studied psychology and aesthetics, but discontinued his studies in 2001 after submitting and winning a tender for the artistic management of the Madách Chamber Theatre in Budapest. There, after three seasons, he founded the Őrkény István Theatre with an independent

company of actors. Together they reformed the repertoire, which had formerly concentrated on light entertainment, taking in dramatic works drawing upon the traditions of artistic theatre. Thus they attracted a new audience of mostly young people and intellectuals, while retaining a portion of the earlier audience, used to more commercial fare. Under his leadership the theatre has become one of the most significant venues of Hungarian theatre, rewarded with nearly seventy festival prizes and critics' awards. In part through his own stagings, the style of the Őrkény Theatre adheres to a concept rooted in realistic traditions, while clearly progressing beyond them. Irony and objectivity characterise the performances, the theatre's artistic choices deliberately challenging audiences with new approaches to classical pieces or with theatrical adaptations of both classical and contemporary literature. While maintaining his career in the theatre, Pál Mácsai has performed in numerous television shows and films and participated in some fifty radio programmes as either actor or director. Carrying the lead role in the television series *Terápia* (In Treatment), he also starred in Sam Gabarski's *Es war einmal in Deutschland* and in *Testről és léleköröl* (On Body and Soul) by Ildikó Enyedi, which was nominated for an Academy Award in 2018.

One of the world's oldest orchestras, the **Bergen Philharmonic Orchestra** dates back

to 1765 and thus in 2015 celebrated its 250th anniversary. Edvard Grieg had a close relationship with the Orchestra, serving as its artistic director during the years 1880–82. Numbering one-hundred-and-one musicians, the Orchestra has achieved the status of a Norwegian National Orchestra. Edward Gardner, the acclaimed Music Director of English National Opera, was appointed Chief Conductor for a three-year tenure from October 2015, a contract which has been extended until 2021. The Orchestra enjoys a high international reputation through recordings, extensive touring, and international commissions.

During the last few seasons it has played in the Concertgebouw, Amsterdam, at the BBC Proms in the Royal Albert Hall, in the Wiener Musikverein and Konzerthaus, in Carnegie Hall, New York, and in the Philharmonie, Berlin. In 2015 it revisited the Concertgebouw and the BBC Proms and toured Germany, Sweden, and Ireland. Together with Edward Gardner, it toured Germany in 2016, visited England and the Concertgebouw in spring 2017, and appeared at the Edinburgh International Festival in August 2017.

In 2015 the Orchestra established BergenPhilLive which offers a fine selection of works performed by the Orchestra and a range of conductors and soloists. A youth symphony orchestra, Bergen Philharmonic Youth Orchestra, has also been established, which gives four to six concerts per year.

The Orchestra has an active recording schedule, at the moment releasing four CDs every year. Critics worldwide applaud its energetic playing style and full-bodied string sound. Recent and ongoing recording projects include Messiaen's *Turangalila-Symphonie*, ballets by Stravinsky, the symphonies, ballet suites, and concertos by Prokofiev, and the complete orchestral music of Edvard Grieg. Enjoying long-standing artistic partnerships with some of the finest musicians in the world, the Orchestra has recorded with Leif Ove Andsnes, Jean-Efflam Bavouzet, James Ehnes, Gerald Finley, Alban Gerhardt, Vadim Gluzman, Stephen Hough, Freddy Kempf, Truls Mørk, Steven Osborne, Lawrence Power, and Stuart Skelton, among others.

The Orchestra has recorded Tchaikovsky's three great ballets and critically acclaimed series of works by Johan Halvorsen and Johan Svendsen with Neeme Järvi, orchestral works by Rimsky-Korsakov with Dmitri Kitayenko, and music by Berlioz, Delius, Elgar, Sibelius, and Vaughan Williams with Sir Andrew Davis.

The first collaboration on disc between Edward Gardner and the Orchestra was a recording of orchestral realisations by Luciano Berio. A critically acclaimed series devoted to orchestral works by Janáček, including a Grammy-nominated recording of his *Glagolitic Mass*, has been completed, and Schoenberg's *Gurre-Lieder* was released in 2016. 2017 saw

the release of a CD of orchestral songs by Sibelius, with Gerald Finley as soloist, and a disc of orchestral works by Bartók, including the Concerto for Orchestra. Recordings of the Piano Concerto and incidental music from *Peer Gynt* by Grieg as well as the *Grande Messe des morts* by Berlioz appeared in 2018. www.harmonien.no / www.bergenphilharmonic.no

Chief Conductor of the Bergen Philharmonic Orchestra since October 2015, **Edward Gardner** has led the orchestra on multiple international tours, including performances in Berlin, Munich, and Amsterdam, and at the BBC Proms and Edinburgh International Festival. In demand as a guest conductor, during the season 2017/18 he made his debut with the New York Philharmonic, San Francisco Symphony, Finnish Radio Symphony Orchestra, and Nederlands Philharmonisch Orkest, and returned to the Gewandhausorchester Leipzig, Deutsches Symphonie-Orchester Berlin, Danish National Symphony Orchestra, and Philharmonia Orchestra. During the season 2018/19 he will, among other things, return to conduct the Chicago Symphony Orchestra, Radio Filharmonisch Orkest, The Netherlands, Royal Stockholm Philharmonic Orchestra, Orchestra del Teatro alla Scala di Milano, and London Philharmonic Orchestra, the last both in London and New York, and make his debut with the WDR Sinfonieorchester Köln, Wiener

Symphoniker, Rundfunk-Sinfonieorchester Berlin, and Orchestra Sinfonica Nazionale della RAI, as well as The Royal Opera, Covent Garden, in a new production of *Kát'a Kabanová*. He continues his longstanding collaboration with the City of Birmingham Symphony Orchestra, where he was Principal Guest Conductor from 2010 till 2016, and BBC Symphony Orchestra, which he has conducted at both the First and the Last Night of the BBC Proms.

Music Director of English National Opera for ten years (2006–15), Edward Gardner has an ongoing relationship with The Metropolitan Opera, New York, where he has conducted productions of *Carmen*, *Don Giovanni*, *Der Rosenkavalier*, and *Werther*. He has also conducted at Teatro alla Scala, Milan, Lyric Opera of Chicago, Glyndebourne Festival Opera, and Opéra national de Paris, while performing operas in concert, notably an acclaimed *Peter Grimes* at the Bergen and Edinburgh international festivals, continues to be a part of his work with the Bergen Philharmonic Orchestra. A passionate supporter of young talent, he founded the Halle Youth Orchestra in 2002 and regularly conducts the National Youth Orchestra of Great Britain. He has a close relationship with the Juilliard School, and with the Royal Academy of Music which appointed him its inaugural Sir Charles Mackerras Conducting Chair in 2014. He is an exclusive Chandos recording artist whose award-

winning discography includes recordings of music by Grieg, Bartók, Sibelius, Janáček, Elgar, Mendelssohn, Walton, Lutosławski, Britten, Berio, Schubert, and Schoenberg. Born in Gloucester in 1974, he was educated at Cambridge and the Royal Academy of Music. He went on to become Assistant Conductor of The Hallé and Music

Director of Glyndebourne Touring Opera. Among many accolades, Edward Gardner was named Conductor of the Year by the Royal Philharmonic Society in 2008, won an Olivier Award for Outstanding Achievement in Opera in 2009, and received an OBE for Services to Music in the Queen's Birthday Honours in 2012.

John Relyea, Brian Pidgeon, the producer, Edward Gardner, and Michelle DeYoung
during playback at the recording sessions

Shirley Suarez

John Relyea

A black and white photograph of a woman with voluminous, curly hair, smiling broadly. She is wearing a dark jacket over a light-colored top. The background is dark and out of focus.

© Kristin Hoebermann

Michelle DeYoung

Bartók: Herzog Blaubarts Burg

Es gibt viele Komponisten, die nur eine einzige Oper schufen – Beethoven, Schumann, Fauré, Carter – aber wohl kaum einer mit größerer Entschlossenheit als Béla Bartók (1881–1945), der *Herzog Blaubarts Burg* im Alter von dreißig Jahren komponierte und nie wieder zu dem Genre zurückkehrte. Sollte dies dringliche Umstände nahelegen, so lassen sich diese leicht finden. Zum einen stand ein Libretto von Béla Balázs (1884–1949) zur Verfügung, eines etwa gleichaltrigen Schriftstellers, der einige von Bartóks Idealen teilte, indem er bestrebt war, etwas ganz und gar Modernes zu schaffen, das gleichzeitig auf die traditionelle Kultur zurückgriff, und der sich außerdem zu jener Zeit eine Wohnung mit Bartóks Freund Zoltán Kodály teilte. Zum anderen war das Thema ein psychologisches, so dass die Musik immer vorrangig sein und nie von der Handlung in den Hintergrund gedrängt würde. Und schließlich erlaubte es dieses Drama über zwei jung Vermählte dem zurückhaltenden Bartók, sich seiner eigenen frisch angetrauten Ehefrau Márta gegenüber auszudrücken. Das Werk ist ihr gewidmet und diente sowohl als Hochzeitsgeschenk als auch als Warnung.

In der Geschichte, wie sie in einem Märchen Charles Perraults erzählt wird, gibt Blaubart seiner Frau den Schlüssel zu einer verschlossenen Kammer in seiner Burg, verbietet ihr jedoch ihn zu benutzen. Als er fortgeht, kann sie natürlich nicht widerstehen und entdeckt so die Leichen früherer Ehefrauen, die er ermordet hat. Balázs stand wohl unmittelbar das Schauspiel Maurice Maeterlincks, *Ariane et Barbe-Bleu* (1899), vor Augen, das von Paul Dukas als Oper vertont worden war. Hier gibt es sieben Türen, und Blaubart überreicht seiner jungen Braut Ariane die Schlüssel zu allen sieben, wobei er nur verlangt, dass sie die letzte nicht aufschließt. Nachdem ihre Dienerin die ersten sechs geöffnet und Berge von Juwelen gefunden hat, verstößt Ariane während seiner Abwesenheit gegen die Wünsche ihres Ehemanns und entdeckt hinter der siebten Tür seine früheren Ehefrauen, die hier allerdings durchaus lebendig sind. All dies wird im ersten von drei Akten erzählt und stellt nur einen Teil eines Befreiungsdramas dar, in dem Ariane sich bemüht, ihre Vorgängerinnen zur Flucht aus Blaubarts Burg zu überreden und sie schließlich, da diese sich weigern, alleine verlässt.

Balázs griff Maeterlincks Vermehrung der Türen auf und machte ihr Öffnen zu seinem fast ausschließlichen Szenario. Noch entscheidender ist es, dass bei ihm Blaubart die ganze Zeit anwesend ist, zusammen mit seiner frisch Angetrauten, Judit (deren Namen vielleicht an die hebräische Heldin erinnern soll). So war es ihm möglich, sein Libretto als einen Dialog zwischen zwei Personen zu gestalten, die am Anfang einer Ehe stehen – der eine älter und in einem Zuhause, dass er schon sein ganzes Leben kennt, die andere jung und dieses Zuhause zum ersten Mal betretend. Die Metapher ist somit auch verändert und stark zugespitzt. Blaubart ist ein Mann, der versucht, seine Geheimnisse zu bewahren und der widerwillig den hartrückigen Forderungen seiner Ehefrau nachgibt, alles von ihm zu sehen, während beide in der Burg seiner Erinnerungen gefangen sind.

Das Vorbild für die trochäischen Tetrameter seines Librettos fand Balázs eigenen Angaben zufolge in den Volksballaden der Székely, einer ungarischen Bevölkerungsgruppe, die in Transsylvanien lebt. Es kann kein Zufall sein, dass Bartók 1908 nach einem Besuch von Dörfern der Székely im äußersten Osten des Landes (jetzt Rumänien) im Jahr zuvor einen Artikel über eben diese Balladen veröffentlicht hatte. Besonders begeistert hatte ihn dabei der Fund von pentatonischen Melodien, die er als altertümliche Überlieferung auffasste. In seinem Libretto fand Balázs die Möglichkeit, für Blaubarts

Partie auf diesen pentatonischen Balladenstil zurückzugreifen und ihn in eine Zwiesprache mit den siebentonigen Modi zu setzen, die Judit ins Spiel bringt. Das Drama eines Mannes, der für sich bleiben will, ist auch jenes einer Liedtradition, die sich dem Eindringen widersetzt.

Balázs lieferte einen gesprochenen Prolog, aus dem die Oper in dunklen Farben und der Tonart Fis-Dur zum Leben erwacht. Von nun an wird das Orchester, das größer besetzt ist als in jeder anderen Partitur Bartóks, die gesamte Kulisse zur Verfügung stellen, die das Werk benötigt. Die beiden Protagonisten betreten Blaubarts Burg, und Blaubart fordert Judit auf, ihre Entscheidung zu überdenken. Sie erklärt, dass ihr Entschluss feststeht, und tatsächlich hat sie bereits die auf Fis basierende Tonalität der Burg angenommen, der sie die Heiligkeit eines volleren Modus (Mixolydisch) beimischt. Es folgt eine leidenschaftliche Umarmung, und Blaubart ordnet an, den Eingang zu verriegeln. Daraufhin bemerkt Judit, dass die Wände der Burg weinen, und Blaubart gibt ihr eine weitere Möglichkeit, ihn zu verlassen. Sie weigert sich. Die beiden sind jedoch bald, sowohl was Motivation als auch Tonalität angeht, weit voneinander entfernt. Judit fantasiert darüber, der Burg Wärme zu bringen, und Blaubart erwidert ihrem A ein As.

Als nächstes bemerkt Judit die sieben Türen, und es folgt eine variierte Wiederholung des vorhergehenden Austauschs. Zunächst

besteht Blaubart darauf, dass die Türen nicht geöffnet werden, doch Judits Entschlossenheit steigert sich nur. Als sie an die erste Tür schlägt, antwortet ihr "ein hohles Seufzen" – so die Regieanweisung. Blaubart gibt schließlich nach, und als Judit die Tür öffnet, ist das Seufzen erneut zu hören. Die harte Brillanz von Xylofon und hohen Holzbläsern suggeriert was sich dahinter verbirgt: Blaubarts Folterkammer, aus welcher rotes Licht dringt. Später werden sich Türen sowohl auf eine Aussicht als auch auf eine Beleuchtung öffnen, die – ungewöhnlich in Bartóks Musik – von herrlichen bildlichen Effekten präsentiert werden. Judit ist von dem Grauen gebannt, und der Anblick des Blutes, das sie wieder entdeckt wird und welches das Orchester jedes Mal durch eine misstönende kleine Sekunde ankündigt, stößt sie ab. Dieses erste Mal verwandelt sich die Vision jedoch in diejenige des Sonnenaufgangs von Judits falschem Optimismus. Sie wiederholt ihre Forderung, hinter die verschlossenen Türen schauen zu wollen, und als Blaubart sie fragt warum, antwortet sie mit der einfachen, schrecklichen Wahrheit: Weil ich dich liebe.

Und so geht es weiter. Die zweite Tür öffnet sich und gibt den Blick auf Blaubarts Waffenkammer und ein gelblich-rotes Licht frei – und wieder auf Blut. Judit hat nun Mut gefasst und lässt sich durch die überschwängliche Lyrik, zu der sich Blaubart in diesem entscheidenden Moment aufschwingt,

nicht abbringen. Er gibt ihr drei weitere Schlüssel. Im Schema der Türen hat sie zwei hinter sich gebracht, die sie hätten warnen sollen, bei den nächsten drei handelt es sich um Einladungen weiterzumachen – zunächst die Juwelenkammer, glitzernd mit Harfe und Celesta auf einem Bett von D-Dur in goldenes Licht getaucht. Natürlich sind die Juwelen blutbefleckt, doch Blaubart lenkt Judits Aufmerksamkeit jetzt auf die nächste Tür und damit auf seine Gärten und ein bläulich-grünes Licht. Wiederum gibt es Blut und wiederum treibt Blaubart Judit weiter, so dass man zur fünften Tür hetzt, die sich in einem C-Dur-Ausbruch auf einen Ausblick auf Blaubarts Ländereien und weißes Licht öffnet. Die düstere Fis-Tonalität des Anfangs befindet sich in weitester Ferne, und das Farbspektrum ist komplett. Nun wäre es Zeit aufzuhören. Doch das kann und will Judit nicht. Sie ist inzwischen besessen von der Idee, die Geheimnisse ihres Ehemanns herauszufinden, sowie von dem Blut, das sie überall findet, wie die Musik durch schnelles Kreisen um jene kleine Sekunde andeutet, die an ein bereits vor dem Öffnen der Türen hörbares Missverständnis erinnert, nämlich das von A und As.

Schließlich gibt Blaubart noch einen Schlüssel heraus, und Judit öffnet zu einem weiteren Seufzer – diesmal vom Orchester – die sechste Tür. Es offenbart sich ein See von Tränen. Blaubart schließt Judit ein zweites Mal

in die Arme, während sich die Möglichkeit ihres gemeinsamen Lebens verschließt – um ganz und gar zu versiegen, wenn Judit beginnt, ihn nach denen zu fragen, die er vor ihr geliebt hat. Das Ende lässt sich nun nicht mehr vermeiden, und Blaubart gibt Judit den letzten Schlüssel. Sie öffnet also die siebte Tür, und Blaubarts drei frühere Ehefrauen treten heraus. In einer zweiten in höchstem Maße lyrischen Passage beschreibt er sie als die Quellen seines Reichtums und seiner Macht und als die Lieben seiner Sonnenaufgänge, seiner Mittage und seiner Abende. Judit fühlt sich unwürdig, doch Blaubart wendet sich ihr als der schönsten von allen zu, der es bestimmt ist, seine Nächte zu regieren. Vier Frauen kehren nun hinter die Tür zurück und lassen Blaubart in der Fis-Pentatonik seiner einsamen Burg zurück, allein mit einer weiteren Erinnerung. Es wird keine weiteren Eheschließungsversuche geben – und keine weiteren Opernversuche.

Bartók reichte seine Partitur 1911 sowie 1912 bei zwei Wettbewerben ein und nahm zwischendurch

einige Veränderungen vor, doch als er keinen von beiden gewann, zweifelte er daran, ob er das Werk jemals zu hören bekommen würde. Die Budapester Oper beauftragte ihn jedoch mit einer Ballettpartitur – *Der holzgeschnitzte Prinz*, wiederum zu einem Szenario von Balázs –, und nachdem diese im Mai 1917 erfolgreich aufgeführt worden war, brachte das Ensemble ein Jahr später auch *Herzog Blaubarts Burg* auf die Bühne. In den 1920ern folgten Aufführungen in Deutschland sowie 1938 in Florenz, doch erst nach dem Zweiten Weltkrieg (und somit nach dem Tod des Komponisten) begann das Werk Opernhäuser in der ganzen Welt zu erreichen. Doch wie Béla Balázs in seinem Prolog erklärt, ist dies ein Stück, dessen Örtlichkeit in der Vorstellung liegt, wo vielleicht seine eindrucksvollsten Inszenierungen stattfinden, oder wo es keinerlei Visualisierung bedarf, sondern nur gehört werden muss.

© 2019 Paul Griffiths
Übersetzung: Bettina Reinke-Welsh

© Daniel Domokó

Pál Mácsai

Bartók: Le Château de Barbe-Bleue

Nombreux sont les compositeurs qui n'écrivirent qu'un seul opéra – Beethoven, Schumann, Fauré, Carter –, mais aucun de façon plus déterminée que Béla Bartók (1881–1945), qui composa *Le Château de Barbe-Bleue* à l'âge de trente ans et n'envisagea jamais de revenir à ce genre. Une telle attitude laisse penser qu'il avait ses raisons, dont certaines sont faciles à deviner. D'abord, il y avait un livret disponible, signé d'un auteur de la même génération, Béla Balázs (1884–1949), qui partagea certains de ses idéaux en créant quelque chose à la fois de profondément moderne et inspiré de la culture traditionnelle – et qui habitait en outre, à cette époque, avec l'ami de Bartók, Zoltán Kodály. Ensuite, le sujet était psychologique, si bien que la musique pouvait toujours être primordiale, jamais éclipsée par l'action. Enfin, ce drame de deux personnes mariées depuis peu permettait à l'homme réservé qu'était Bartók de s'adresser à sa propre nouvelle épouse, Márta. Dédié à cette dernière, l'ouvrage était un cadeau de mariage et un avertissement.

Dans l'histoire telle qu'elle est racontée dans l'un des contes de Charles Perrault, Barbe-Bleue donne à sa femme la clef d'une

chambre fermée à clef, mais lui interdit de l'utiliser. Bien sûr, lorsqu'il s'en va, elle ne peut s'en empêcher et découvre les corps de ses anciennes épouses, qu'il a assassinées. La pièce de Maurice Maeterlinck, *Ariane et Barbe-Bleue* (1899), sur laquelle Paul Dukas écrivit un opéra, est plus proche de Balázs. Il y a maintenant sept portes et Barbe-Bleue présente à sa nouvelle épouse, Ariane, les clefs de toutes ces portes, exigeant seulement qu'elle n'ouvre pas la dernière. Une fois que sa nourrice a ouvert les six premières, sur une cascade de bijoux, Ariane va à l'encontre de la volonté de son mari et, en l'absence de ce dernier, elle découvre derrière la septième porte les précédentes épouses de celui-ci, cette fois parfaitement vivantes. Tout ceci, dans le premier des trois actes, n'est qu'une partie d'un drame de libération dans lequel Ariane s'efforce de convaincre celles qui l'ont précédée de s'échapper du château de Barbe-Bleue; mais comme ces dernières refusent, elle s'en va seule.

Balázs se saisit de la multiplication des portes par Maeterlinck pour que leur ouverture constitue la quasi-totalité de son scénario. De manière encore plus cruciale, Barbe-Bleue est

présent du début à la fin, juste en compagnie de sa nouvelle femme, Judith (peut-être ainsi nommée pour rappeler l'héroïne juive), ce qui permit à Balázs de créer son livret comme un dialogue entre deux personnes qui se lancent dans un mariage, l'un âgé et vivant dans la demeure qu'il a habité toute sa vie, l'autre jeune et entrant là pour la première fois. La métaphore est aussi modifiée, et parfaitement ciblée. Barbe-Bleue est un homme qui cherche à garder ses secrets, céder à contrecœur aux demandes importunes de sa femme pour le connaître totalement, tous deux étant confinés dans le château de ses souvenirs à lui.

Comme modèle pour les tétramètres trochaïques dans lesquels il écrivit le livret, Balázs dit lui-même qu'il se reporta aux ballades traditionnelles des Sicules, population hongroise de Transylvanie. Ce n'est sûrement pas une coïncidence si Bartók avait publié un article sur ces ballades en 1908, après s'être rendu l'année précédente dans les villages des Sicules à l'extrême orientale du pays (maintenant en Roumanie). Ce qui l'avait particulièrement enthousiasmé c'était de trouver des mélodies pentatoniques, qu'il considéra comme une survivance de temps anciens; Balázs trouva dans son livret la possibilité d'exploiter ce style de ballades pentatoniques dans le rôle de Barbe-Bleue, et de le placer en conversation avec les modes de sept notes que Judith fait entrer en jeu. Le

drame d'un homme qui veut se renfermer sur lui-même est aussi celui d'une tradition de chants résistant à l'intrusion.

Balázs propose un prologue parlé, d'où l'opéra prend vie dans des couleurs sombres et dans la tonalité de fa dièse majeur. À partir de là, l'orchestre – plus ample que dans toute autre partition de Bartók – fournira tout le décor dont l'œuvre a besoin. Les deux personnages entrent dans le château de Barbe-Bleue, qui invite Judith à reconsiderer sa décision. Elle déclare qu'elle s'est décidée et, en fait, elle a déjà adopté la tonalité de fa dièse majeur du château, en lui apportant la lumière d'un mode plus plein (mixolydien). Il y a une étreinte passionnée et Barbe-Bleue exige que l'entrée soit verrouillée. Judith remarque alors que les murs du château pleurent, et Barbe-Bleue lui donne une autre opportunité de partir. Mais elle restera. Toutefois, les deux sont bientôt largement séparés, en motivation et en tonalité. Judith rêve d'apporter de la chaleur au château et Barbe-Bleue répond à son la par un la bémol.

Judith remarque ensuite les sept portes et vient alors une reprise variée de l'échange précédent. Barbe-Bleue commence par insister pour que les portes restent fermées, mais Judith est de plus en plus déterminée. Lorsqu'elle cogne à la première porte, elle reçoit pour réponse "un gémissement caverneux", selon l'indication scénique. Barbe-Bleue finit

par céder et, lorsque Judith ouvre la porte, le soupir se fait à nouveau entendre. Le dur éclat du xylophone et des bois aigus suggère ce qui se tient derrière: la chambre de torture de Barbe-Bleue, d'où jaillit une lumière rouge. Les portes suivantes s'ouvrent de même, à la fois sur une perspective et une illumination, présentés par de magnifiques effets picturaux inhabituels dans la musique de Bartók. Judith est fascinée par l'horreur et horrifiée par la vue du sang, qu'elle découvre à chaque fois sur une seconde mineure discordante de l'orchestre. Néanmoins, la première fois, la vision se transforme en prémisses de l'optimisme illusoire de Judith. Elle insiste à nouveau pour voir ce qu'il y a derrière les portes verrouillées et, lorsque Barbe-Bleue lui demande pourquoi, elle répond avec la simple et terrible vérité: parce que je vous aime.

Et ça continue. La deuxième porte s'ouvre sur l'armurerie de Barbe-Bleue et une lumière couleur de bronze – et à nouveau du sang. Maintenant, Judith s'enhardt et ne se laisse pas dissuader par le lyrisme exalté auquel parvient Barbe-Bleue à ce moment crucial. Il lui donne trois autres clefs. Dans le plan des portes, elle en a passé deux qui auraient dû la décourager; les trois suivantes sont des invitations à continuer. En premier, vient la pièce des joyaux, scintillants avec les harpes et le célesta sur un lit de ré majeur, inondée de lumière dorée. Bien sûr, les joyaux sont tachés

de sang, mais alors Barbe-Bleue détourne l'attention de Judith sur la porte suivante, donc sur ses jardins et une lumière d'un vert bleuté. Une fois encore, il y a du sang et, une fois encore, Barbe-Bleue presse Judith d'avancer, si bien que l'on arrive en toute hâte à la cinquième porte, qui s'ouvre avec une explosion d'un majeur sur une vue des domaines de Barbe-Bleue et une lumière blanche. Nous sommes très très loin du sombre fa dièse majeur initial et le spectre de couleurs a été complété. C'est ici qu'il faudrait s'arrêter. Mais Judith ne le peut et elle ne le fait pas. Elle a l'obsession de découvrir les secrets de son mari et est également hantée par le sang qu'elle trouve partout, comme l'indique la musique en tournant rapidement autour d'une seconde mineure qui rappelle une discordance entendue d'abord avant l'ouverture de la moindre porte, celle de la et la bémol.

Barbe-Bleue lui abandonne finalement une autre clef et Judith ouvre la sixième porte sur un autre soupir, cette fois émanant de l'orchestre. C'est un lac de larmes qui est révélé. Barbe-Bleue étreint Judith une deuxième fois alors que leur possibilité de vie commune touche à sa fin – pour se trouver totalement condamnée lorsque Judith commence à lui demander quelles femmes il a aimées avant elle. Il est maintenant impossible de résister à la conclusion et Barbe-Bleue lui donne la dernière clef. Comme prévu, Judith

ouvre la septième porte et les trois précédentes femmes de Barbe-Bleue sortent en groupe. Dans un second passage très lyrique, il les apostrophe comme les sources de sa richesse et de son pouvoir et comme les amours de ses aubes, de ses midis et de ses soirs. Judith se sent indigné, mais Barbe-Bleue lui déclare qu'elle est la plus belle de toutes, destinée à régner sur ses nuits. Il y a maintenant quatre femmes qui retournent derrière la porte et laissent Barbe-Bleue seul, dans le fa dièse pentatonique de son château solitaire, avec juste un ajout à ses souvenirs. Il n'y aura plus aucune tentative de mariage – pas plus que d'opéra.

Bartók présenta sa partition à deux concours, en 1911 et 1912, et apporta quelques modifications entre les deux, mais comme elle ne remporta ni l'un, ni l'autre, il désespéra de ne jamais l'entendre. Toutefois, l'Opéra de Budapest

lui commanda une musique de ballet – *Le Prince de bois*, sur un scénario, une fois encore, de Balázs – et après le succès de cette œuvre en mai 1917, la compagnie monta *Le Château de Barbe-Bleue* un an plus tard. Des représentations suivirent en Allemagne dans les années 1920 et à Florence en 1938, mais c'est seulement après la Seconde Guerre mondiale (donc après la mort du compositeur) que cet ouvrage commença à atteindre les théâtres lyriques du monde entier. Mais, comme le propose Béla Balázs dans son prologue, c'est une pièce qui se déroule au sein de l'esprit, où peut-être peuvent voir le jour ses plus formidables mises en scène, mais aussi où elle peut se passer de tout imaginaire visuel, où elle a peut-être seulement besoin d'être écoutée.

© 2019 Paul Griffiths

Traduction: Marie-Stella Pàris

Ralph Couzens

Orchestral musicians join playback during the recording sessions

Bergen Philharmonic Orchestra, at Grieg's home,
Troldhaugen, in Bergen

Edward Gardner

A Kékszakállú herceg vára

Prologus

Regős

1 Haj regő rejtem
Hová, hová rejtsem
Hol volt, hol nem: kint-e vagy bent?
Régi rege, haj mit jelent:
Urak, asszonyáságok?

Ím, szólal az ének.
Ti néztek, én nézlek.
Szemünk pillás függönye fent:
Hol a színpad: kint-e vagy bent,
Urak, asszonyáságok?

Keserves és boldog
Nevezetes dolgok,
Az világ kint haddal tele,
De nem abba halunk bele,
Urak, asszonyáságok.

Nézzük egymást, nézzük,
Regénket regéljük.
Ki tudhatja, honnan hozzuk?
Hallgatjuk és csodálkozzuk,
Urak, asszonyáságok.

(A függöny szétválik a háta mögött.)

Zene szól, a láng ég,
Kezdődjön a játék.
Szemem pillás függönye fent.
Tapsoljatok majd ha lement,
Urak, asszonyáságok.

Bluebeard's Castle

Prologue

Bard

Once upon a time...
Where did this happen?
Outside, or within?
Ancient fable, what does it mean,
Ladies and gentlemen?

The song goes on,
You look at me, my eyes are on you.
The curtain of our eyelids is raised:
Where is the stage: outside or within,
Ladies and gentlemen?

Bitter and joyous
Are the events around us,
But the world's armies
Do not determine our fate,
Ladies and gentlemen.

We see each other,
We tell our own tales.
Wherever we come from,
We listen with amazement,
Ladies and gentlemen.

(*The curtain rises behind the Bard.*)

The music sounds, the flames are lit,
Let the play begin.
The curtain of my eyelids is raised.
Take notice until it drops again,
Ladies and gentlemen.

Régi vár, régi már
Az mese, ki róla jár,
Tik is hallgassátok.

Old is this castle, old too
The tale enclosed by its walls,
Observe carefully.

Translation: Peter Bartok

Szövegkönyv

Hatalmas kerek góthikus csarnok. Balra meredek lépcső vezet fel egy kis vasajtóhoz. A lépcsőtől jobbra hét nagy ajtó van a falban; négy még szemben, kettő már egész jobboldalt. Különben sem ablak, sem disz. A csarnok üres, sötét, rideg, szíklabarlanguzhoz hasonlatos. Mikor a függöny szétválik, teljes sötétség van a színpadon, melyben a regős eltűnik. Hirtelen kinyílik fent a kis vasajtó és a vakító fehér négyszögben megjelenik a Kékszakállú és Judit fekete sziluettje.

Libretto

A vast, circular, Gothic hall. Steep stairs at Left lead up to a small iron door. To the Right of the stairs seven enormous doors, four of them directly facing the audience, the last two at one side. No windows, no ornamentation. The hall is empty, dark, and forbidding like a cave hewn in the heart of solid rock. When the curtain rises the stage is in total darkness. The minstrel steps back and is swallowed up in the gloom. Suddenly the small iron door at the head of the stairs is flung wide, and in the dazzling white opening appear the black, silhouetted figures of Bluebeard and Judit.

Kékszakállú

[2] Megérkeztünk. Íme lássad:
Ez a Kékszakállú vára.
Nem tündököl, mint atyádé.
Judit, jössz-e még utánam?

Judit

Megyek, megyek Kékszakállú.

Kékszakállú (lejön néhány lépesőt)
Nem halld a vészharangot?
Anyád gyászba öltözökött,
Atyád éles kardot szíjjaz,

Bluebeard

Here we are now. Now at last you see
Before you Bluebeard's castle.
Not a luminous place like your father's.
Judit, answer. Are you still following me?

Judit

Coming, coming, Bluebeard.

Bluebeard (coming slowly down the steps)

Do you hear the bells clanging?
Child, your mother sits in sorrow,
Sword and shield your father seizes;

Testvérbátyád lovat nyergel.
Judit, jössz-e még utánam?

Judit
Megyek, megyek Kékszakállú.

(A Kékszakállú lejön egészen és visszafordul
Judit feié, aki á lépcső közepén megállt. Az
ajtón beeső fénykéve megvilágítja a lépcsöt és
kettőjük alakját.)

Kékszakállú
Megállsz Judit? Mennél vissza?

Judit (mellre szorított kézzel)
Nem. A szoknyám akadt csak fel,
Felakadt szép selyem szoknyám.

Kékszakállú
Nyitva van még fent az ajtó.

Judit
Kékszakállú!
(Lejön néhány lépcsöt.)
Elhagytam az apám, anyám,
Elhagytam szép testvérbátyám...
(Közben lejön egészen.)
Elhagytam a vőlegényem,
Hogy váradba eljöhessék.
(A Kékszakállúhoz simul.)
Kékszakállú! Ha kiüznél,
Küszöbödnél megállanék,
Küszöbödre lefeküdnék.

Swift your brother leaps into the saddle.
Judit, answer. Are you still following me?

Judit
Coming, coming, Bluebeard.

(Bluebeard is at the bottom of the stairs. He turns to
look at Judit who has stopped half way down. The
ray of light from the open door shines directly on
them both.)

Bluebeard
You stop, Judit? Would you return home?

Judit (with hands pressed to her breast)
No, my flowing skirt was tangled,
Something caught the silken flounces.

Bluebeard
See, the doorway still stands open.

Judit
Bluebeard!
(She comes a few steps down.)
I left father and mother,
I left my dear brother...
(She comes all the way down.)
I left my betrothed,
To come to your castle.
(She snuggles up to him.)
Bluebeard! If you reject me
And drive me out, I shall never leave you.
I shall perish on your icy threshold.

(A Kékszakállú magához öleli.)

Kékszakállú

Most csukódjon be az ajtó.

(A kis vasajtó fent becsukódik. A csarnok világosabb marad, de csak épphogy a két alak és a hét nagy fekete ajtó látható. Judit a Kékszakállú kezét fogva tapogatódva előre jön, a bal fal mellett.)

Judit

- 3 Ez a Kékszakállú vára!
Nincsen ablak?
Nincsen erkély?

Kékszakállú

Nincsen.

Judit

Hiába is süt kint a nap?

Kékszakállú

Hiába.

Judit

Hideg marad? Sötét marad?

Kékszakállú

Hideg, sötét.

Judit (előbbre jön)

Ki ezt látná, jáj, nem szólna.
Suttogó, hír elhalkulna.

(Bluebeard embraces her.)

Bluebeard

Let the door be shut and bolted.

(The small iron door swings to. The hall is only bright enough for the two figures and the seven huge black doors to be just visible. Judit fumbles her way along the left wall, keeping hold of Bluebeard's hand.)

Judit

- Is this really Bluebeard's castle?
Why no windows?
No balcony?

Bluebeard

Nothing.

Judit

Can the sun never glimmer here?

Bluebeard

Never again.

Judit

Always icy, always gloomy?

Bluebeard

Icy, gloomy.

Judit (comes forward)

All who would see this would cease their gossip.
All the rumours hushed in silence.

Kékszakállú
Hirt hallottál?

Judit
Milyen sötét a te várad!
(*Előbbre tapogatódzva. Megrezzen.*)
Vizes a fal! Kékszakállú!
Milyen víz hull a kezemre?
Sír a várاد! Sír a várاد!

(*Eltakarja a szemét.*)

Kékszakállú
Ugye, Judit, jobb volna most
Völgyényed kastélyában:
Fehér falon fut a rózsa,
Cseréptérön táncol a nap.

Judit
Ne bántás, ne bánts Kékszakállú!
Nem kell rózsa, nem kell napfény!
Nem kell rózsa, nem kell napfény!
Nem kell... Nem kell...
Nem kell...
Milyen sötét a te várad!
Milyen sötét a te várad!
Milyen sötét...
Szegény, szegény Kékszakállú!

(*Zokogva leborva a Kékszakállú előtt és csókolja a kezét.*)

Bluebeard
Do you know them?

Judit
How gloomy is your castle!
(*She feels her way forward. She shudders.*)
The walls are sweating! Bluebeard!
Why this moisture on my fingers?
Your castle is weeping! Your castle is weeping!

(*She covers her eyes.*)

Bluebeard
Judit, you would be happier
In your betrothed's castle:
Roses rambling round the terrace,
The sunlight dancing on the roof.

Judit
Do not hurt me, do not hurt me, Bluebeard!
I crave no roses, no sunlight!
I crave no roses, no sunlight!
Nothing... nothing...
Nothing...
How dark is your castle!
How dark is your castle!
All is darkness...
Poor, poor Bluebeard!

(*She sinks down sobbing and kisses his hand.*)

Kékszakállú

4 Miért jöttél hozzáim, Judit?

Judit (*felugorva*)
Nedves falát felszárítom,
Ajakammal szárítom fel!
Hideg kövét melegítem,
A testemmel melegítem.
Ugye szabad, ugye szabad,
Kékszakállú!
Nem lesz sötét a te várad,
Megnyitjuk a falat ketten,
Szél bejárjon, nap besüssön,
Nap besüssön.
Tündököljön a te várad!

Kékszakállú

Nem tündököl az én váram.

Judit (*jobbra befelé megy*)
Gyere vezess Kékszakállú,
Mindenhova vezess engem.
(*Beljebb megy.*)
5 Nagy csukott ajtókat látok,
Hét fekete csukott ajtót!
(*A Kékszakállú némán, mozdulatlanul néz utána.*)
Mért vannak az ajtók csukva?

Kékszakállú

Hogy ne lásson bele senki.

Bluebeard

Why did you come here, Judit?

Judit (*jumping to her feet*)
I shall dry these weeping flagstones,
With my own lips they shall be dried!
I shall warm this icy marble,
Warm it with my living body.
Let me do it, let me do it,
Bluebeard!
I shall brighten your sad castle,
You and I shall breach these ramparts,
Wind shall blow through, light shall enter,
Light shall enter.
Bright as gold your house shall glitter.

Bluebeard

Nothing can glitter in my castle.

Judit (*turns to the right, towards mid-stage*)
Guide me, Bluebeard,
Show me all of your castle.
(*She moves to mid-stage.*)
Ah, I see seven great shut doors,
Seven doors all barred and bolted!
(*Bluebeard follows her with his eyes, mute and motionless.*)
Why are all seven bolted?

Bluebeard

None must see what is behind them.

Judit

Nyisd ki, nyisd ki! Nekem nyisd ki!
Minden ajtó legyen nyitva!
Szél bejárjon, nap besüssön!

Kékszakállú

Emlékezz rá, milyen hír jár.

Judit

A te várak derüljön fel,
A te várak derüljön fel!
Szegény, sötét, hideg várad!
Nyisd ki! Nyisd ki! Nyisd ki!
(Dörömből az első ajtón. A dörömbölésre mély,
nehéz sóhajtás búg fel. Hosszú nyomott
folyosókon sír fel így az éjszakai szél.)
Ja! Ja!
(Visszahátrál a Kékszakállúhoz.)
Ja! Mi volt ez? Mi sohajtott?
Ki sohajtott? Kékszakállú!
A te várak! A te várak!
A te várak!

Kékszakállú

Félsz-e?

Judit (csendesen sírva)

6 Oh, a várak felsóhajtott!

Kékszakállú

Félsz?

Judit

Open them, open them! Throw them open!
All those locks must be unfastened!
Wind shall scour them, light shall enter!

Bluebeard

Bear in mind the whispered rumours.

Judit

Light and air will cheer your castle.
Light and air will cheer your castle!
Poor, gloomy, icy castle!
Open them! Open them! Open them!
(She hammers on the First Door. The sound is
answered by a cavernous sighing, as when the night
wind sighs down endless, gloomy labyrinths.)
Ah!
(She steps back towards Bluebeard.)
Ah! What was that? What was that sighing?
Who was sighing? Bluebeard!
Your castle! Your castle!
Your castle!

Bluebeard

Are you afraid of it?

Judit (weeps softly)

Oh, your castle is sighing!

Bluebeard

Are you afraid?

Judit
Oh, a várad felsóhajtott!
Gyere nyíssuk, velem gyere.
Én akarom kinyitni, én!
Szépen, halkan fogom nyitni,
Halkan, puhán, halkan!
Kékszakállú, add a kulcsot,
Add a kulcsot, mert szeretlek!

(A Kékszakállú vállára borul.)

Kékszakállú
Áldott a te kezed, Judit.

(A kulcscsomó megcsörren a sötétben.)

Judit
Köszönöm, köszönöm!
(Visszamegy az első ajtóhoz.)
Én akarom kinyitni, én!
(Mikor a zár csattan felbúg a mély földalatti
sóhajtás.)
Hallod? Hallod?
(Az ajtó feltárul, vérvörös négy szögeket nyitva a
falba, mint egy seb. Az ajtó mögül mélyből jövő
véres izzással hosszú sugarat vet be a csarnok
padlójára.)

[?] Ja!

Kékszakállú
Mit látsz? Mit látsz?

Judit
Oh, your castle is sighing!
Come open it, come with me.
I shall unlock it, only I!
I shall open it very quietly,
Softly, gently, softly!
Bluebeard, let me have the key,
Give it to me, for I love you!

(She leans on Bluebeard's shoulder.)

Bluebeard
Your hands are blessed, Judit.

(The sound of keys clinking in the darkness)

Judit
Thank you, thank you!
(She goes back to the First Door.)
I want to open it, let me!
(As the lock turns, the reverberating sigh is heard
again.)
Do you hear that? Do you hear that?
(The door opens without a sound. It reveals a blood
red rectangle in the wall like an open wound. A red
glimmer comes from deep within, throwing a long
beam across the floor.)
Ah!

Bluebeard
What do you see? What do you see?

Judit (*mellre szoritott kézzel*)
Láncok, kések, szöges karók,
Izzó nyársak...

Kékszakállú
Ez a kínzókamra, Judit.

Judit
Szörnyű a te kínzókamrád,
Kékszakállú!
Szörnyű, szörnyű!

Kékszakállú
Félsz-e?

Judit (*összerezzen*)
A te váradd fala véres!
A te váradd vérzik!
Véres... vérzik...

Kékszakállú
Félsz-e?

(Judit visszafordul a Kékszakállú felé. A piros fény izzó kontúrt ad az alakjának.)

Judit (*sápadt, csendes elszánttággal*)
Nem! Nem félek. Nézd, derül már.
Ugye derül? Nézd ezt a fényt.
(Óvatosan a fényes partján visszamegy a Kékszakállúhoz.)
Látod? Szép fénypatakok.

Judit (*pressing her hands to her breast*)
Shackles, daggers, racks, and pincers,
Branding irons...

Bluebeard
It is my torture chamber, Judit.

Judit
Horrible is your torture chamber,
Bluebeard!
Horrible, horrible!

Bluebeard
Are you afraid of it?

Judit (*starts in horror*)
Your castle walls are blood-stained!
The walls are bleeding...
Bleeding... bleeding...

Bluebeard
Are you afraid of it?

(Judit turns back to Bluebeard. She is silhouetted against the red light.)

Judit (*with pale, calm resolution*)
No! I am not afraid. See, morning breaks.
Have you noticed? See the light.
(She goes back to him, walking cautiously along the beam of light.)
Look there? Beautiful river of light.

(Letérdepel és a fénybe tartja két homorú tenyerét.)

(She kneels down and stretches out her arms as though cupping the light in her hands.)

Kékszakállú
Piros patak, véres patak!

Bluebeard
Crimson river, blood-stained river!

Judit (feláll)
Nézd csak, nézd csak!
Hogy dereng már!
Nézd csak, nézd csak!
Minden ajtót ki kell nyitni!
Szél bejárjon, nap besüssön,
Minden ajtót ki kell nyitni!

Judit (rises to her feet)
Watch it, watch it!
Watch the sunrise.
Watch it, watch it!
All the doors must be opened!
Wind shall come in, sunshine enter,
All the doors must be opened!

Kékszakállú
Nem tudod, mi van mögöttük.

Bluebeard
You do not know what is behind them.

Judit
Add ide a többi kulcsot!
Add ide a többi kulcsot!
Mindén ajtót ki kell nyitni!
Mindén ajtót!

Judit
Give me the other keys!
Give me the other keys!
All the doors must be opened!
All the doors!

Kékszakállú
Judit, Judit mért akarod?

Bluebeard
Judit, Judit, why do you want it?

Judit
Mert szeretlek!

Judit
Because I love you.

Kékszakállú
Váram sötét töve reszket,
Nyithatsz, csukhatsz minden ajtót.
(Átnyújtja Juditnak a második kulcsot. Kezeik a vörös fénykévében találkoznak.)

Bluebeard
The dark foundation of my castle trembles,
You may open and close all the doors.
(He gives her the second key and their meeting hands seem to melt in the red glow.)

Vigyázz, vigyázz a váramra,
Vigyázz, vigyázz miránk, Judit!

Judit (*a második ajtóhoz megy*)
Szépen, halkan fogom nyitni.
Szépen, halkan.

(Csattan a zár és feltárol a második ajtó. Nyilása sárgás vörös, de szintén sötét és félelmes. A második sugár az első mellé fekszik a padlóra.)

Kékszakállú
 Mit látsz?

Judit
Száz kegyetlen szörnyű fegyver,
Sok rettentő hadi szerszám.

Kékszakállú
Ez a fegyveresház, Judit.

Judit
Milyen nagyon erős vagy te,
Milyen nagy kegyetlen vagy te!

Kékszakállú
Félsz-e?

Judit
Vér szárad a fegyvereken,
Véres a sok hadi szerszám!

Watch out, watch out for my castle,
Watch out, watch out for us, Judit!

Judit (*goes to the Second Door*)
I shall open it gently, softly.
Gently, softly.

(The lock snaps and it opens. The aperture is of a yellowish red colour, sombre, and disturbing to behold. The second beam of light lies on the floor alongside the first.)

Bluebeard
What do you see?

Judit
Hundreds of cruel, terrible arms,
Countless, fearful battle weapons.

Bluebeard
It is my castle's armoury, Judit.

Judit
How strong you are,
How very cruel you are!

Bluebeard
Are you afraid of it?

Judit
Blood drying on all the arms,
Blood-stained the many battle weapons!

Kékszakállú
Félsz-e?

Judit (visszafordul a Kékszakállú felé)
Add ide a többi kulcsot!

Kékszakállú
Judit, Judit!

(Judit lassan visszajön a második fényesáv
partján.)

Judit
Itt a másik patak, szép fénypatak.
Látod! Látod!
Add ide a többi kulcsot!

Kékszakállú
Vigyázz, vigyázz miránk, Judit!

Judit
Add ide a többi kulcsot!

Kékszakállú
Nem tudod, mit rejt az ajtó.

Judit
Idejöttem, mert szeretlek.
Itt vagyok, a tied vagyok.
Most már vezess mindenholnám,
Most már nyíss ki minden ajtót.

Bluebeard
Are you afraid of it?

Judit (turns to Bluebeard)
Give me the other keys!

Bluebeard
Judit, Judit!

(Judit walks back toward him along the second
beam of light.)

Judit
Here is the second river, beautiful river.
Look at it! Look at it!
Give me the other keys!

Bluebeard
Watch out, watch out for us, Judit.

Judit
Give me the other keys!

Bluebeard
You do not know what the door hides.

Judit
I came here because I love you.
I am here, and I am yours.
Now guide me everywhere,
Now open all the doors.

Kékszakállú

9 Váram sötét töve rezket,
Bús sziklából gyönyör borzong.
Judit, Judit! Hűs és édes,
Nyitott sebből vér ha ömlik.

Judit

Idejöttem, mert szeretlek,
Most már nyiss ki minden ajtót!

Kékszakállú

Adok neked háróm kulcsot.
Látni fogsz, de sohse kérdezz.
Akármít látsz, sohse kérdezz!

Judit

Add ide a háróm kulcsot!

(Kékszakállú átnyújtja. Judit türelmetlenül elveszi és a harmadik ajtóhoz siet, de előtte habozva megáll.)

Kékszakállú

Mért álltál meg? Mért nem nyitod?

Judit

Kezem a zárt nem találja.

Kékszakállú

Judit, ne félj, most már mindegy.

(Judit megfordítja a kulcsot. Meleg, mély érchanggal nyílik az ajtó. A köömlő aranyfényesáv a többi mellé fekszik a padlóra.)

Bluebeard

The dark foundation of my castle trembles,
Stones of sorrow thrill with rapture.
Judit, Judit! Cool and soothing
Is the blood that oozes freshly.

Judit

I came here because I love you.
Now open all the doors!

Bluebeard

Three more heavy keys I give you.
You shall see, but never ask.
Whatever you see, never ask!

Judit

Give me the three keys!

(Bluebeard gives her the keys. Judit snatches the keys impatiently and hurries to the Third Door. She hesitates in front of it.)

Bluebeard

Why do you falter? Why do you not open it!

Judit

My hand cannot find the lock.

Bluebeard

Judit, do not fear any more, it is too late.

(Judit turns the key. The door swings open with a sonorous, metallic sound. A beam of golden light stretches across the floor alongside the other two.)

Judit

[10] Oh, be sok kincs! Oh, be sok kincs!
(Letérdepel és vágkál benne, ékszereket, koronát, palástot kirakva a küszöbre.)
 Aranypént és drága gyémánt,
 Bélagyönggyel fényes ékszer,
 Koronák és dús palástok!

Kékszakállú

Ez a váram kincsesháza.

Judit

Mily gazdag vagy Kékszakállú!

Kékszakállú

Tiéd most már minden ez a kincs,
 Tiéd arany, gyöngy és gyémánt.

(Judit hirtelen feláll.)

Judit

Vérfolt van az ékszerekben!
(A Kékszakállú felé fordul csodálkozva.)
 Legszebbik koronád véres!

(Judit egyre nyugtalanabb és türelmetlenebb.)

Kékszakállú

Nyisd ki a negyedik ajtót.
 Legyen napfény, nyissad, nyissad...

Judit

Oh, so much treasure! Oh, so much treasure!
(She kneels down and digs into the pile of treasures, lays jewels, a crown, and a luxurious cape on the threshold.)
 Gold and priceless diamonds, Brilliant jewels, gleaming pearls, Princely crowns and richly woven gowns!

Bluebeard

It is my castle's treasury.

Judit

How rich you are, Bluebeard!

Bluebeard

It is yours now, all this treasure, Yours all the gold, pearls, and diamonds.

(Judit turns in sudden alarm.)

Judit

All your precious gems are blood-stained!
(She gazes at Bluebeard in astonishment.)
 Your brightest jewel is blood-stained!

(Judit becomes more and more agitated, and hectically impatient.)

Bluebeard

Judit, open now the Fourth Door. Bring the sunshine. Open, open!

(Judit hirtelen a negyedik ajtó felé fordul és gyorsan kinyitja. Az ajtóból virágos ágak csapónak ki és a falban kékes-zöld négyzsög nyílik. A beeső új fénytől a többi mellé fekszik a padlóra.)

Judit

▀ Oh! Virágok! Oh! Illatos kert!
Kemény sziklák alatt rejtte.

Kékszakállú

Ez a várám rejtekt kertje.

Judit

Oh! Virágok!
Emberi nagy liliomok!
Hős-ferhér patyolat rózsák,
Piros szekfűk szórják a fényt.
Sohse láttam ilyen kertet.

Kékszakállú

Minden virág neked bókol,
Minden virág neked bókol,
Te fakasztod, te hervasztod,
Szebben újra, te sarjasztod.

(Judit hirtelen lehajol.)

Judit (ijedten)

Fehér rózsád töve véres,
Virágaid földje véres!

(Judit suddenly turns to the Fourth Door and opens it. Branches heavy with blossom crowd out through the aperture. They are suffused with a bluish-green light. This new beam of light stretches across the floor beside the others.)

Judit

Ah! Flowers! Ah! Sweet, fragrant garden!
Hidden under rocks and boulders.

Bluebeard

It is my castle's secret garden.

Judit

Ah! Flowers!
Giant lilies, tall as men!
Cool, silky, exquisite roses,
Red carnations gleaming with light.
Never have I seen such beauty.

Bluebeard

Every flower greets you,
Every flower greets you,
You have made them blossom, made them wither,
Only to revive in glory!

(Judit suddenly stoops down.)

Judit (frightened)

Your white rose is flushed with blood spots,
All the soil around is blood-soaked!

Kékszakállú
Szemed nyitja kelyheiket,
S neked csengetyűznek reggel.

(*Judit feláll, és a Kékszakállú felé fordul.*)

Judit
Ki öntözte kerted földjét?

Kékszakállú
Judit, szeress, sohse kérdezz.
Nézzi hogy derül már a várám.
Nyisd ki az ötödik ajtót!

(*Judit hirtelen mozdulattal az ötödik ajtóhoz fut és felfrántja. Az ötödik ajtó feltárul. Magas erkély látszik és messzi távlat és tündökölő özönben ömlik be a fény. Elvakulva a szeme elé tartja a kezét.*)

Judit
Ah!

Kékszakállú
Lásd ez az én birodalmam,
Messze néző szép könyöklőm.
Ugye, hogy szép nagy, nagy ország!

Judit (*mereven néz ki, szórakozottan*)
Szép és nagy a te országod.

Kékszakállú
Selyemrétek, bársoneyerdők,
Hosszú ezüst folyók folynak,
És kék hegyek nagyon messze.

Bluebeard
Your eyes open the flowers,
And you ring in the morning.

(*Judit rises and turns to Bluebeard.*)

Judit
Who watered the soil of your garden?

Bluebeard
Judit, love me, ask no questions.
Look, my castle gleams and brightens.
Open now the Fifth Door!

(*With a sudden movement Judit runs to the Fifth Door and flings it open. A lofty verandah is revealed, and far vistas are described beyond. The light pours out in a glittering cascade. Dazzled by the radiance, she shields her eyes with her hand.*)

Judit
Ah!

Bluebeard
Now behold my kingdom,
Gaze down on the receding vistas.
Is it not a noble country?

Judit (*stares fixedly out, distracted*)
Fair and spacious is your country.

Bluebeard
Silken meadows, velvet forests,
Winding rivers run like silver,
And far away rise blue mountains.

Judit
Szép és nagy a te országod.

Kékszakállú
Most már Judit mind a tied.
Itt lakik a hajnal, alkony,
Itt lakik nap, hold és csillag.
S leszen neked játszótársad.

Judit
Véres árnyat vet a felhő!
Milyen felhők száltnak ottan?

Kékszakállú
[13] Nézd, tündököl az én váram,
Áldott kezed ezt művelte,
Áldott a te kezed, áldott gyere,
(*Kitárja körját.*)
Gyere, gyere, tess szívremre!

(Judit nem mozdul.)

Judit
De két ajtó csukva van még.

Kékszakállú
Legyen csukva a két ajtó.
Teljen dallal az én váram.
Gyere, gyere, csókra várunk!

Judit
Nyissad ki még a két ajtót.

Judit
Fair and spacious is your country.

Bluebeard
All is yours forever, Judit.
Here flourish both dawn and dusk,
Here dwell sun, moon, and star.
They will be your playmates.

Judit
On that distant cloud a blood-red shadow!
What do such clouds signal?

Bluebeard
See, how my poor castle glitters,
Your blessed hand did this,
Blessed is your hand, blessed, come,
(*He opens his arms.*)
Come, place it on my heart!

(Judit does not move.)

Judit
Two doors are still not open.

Bluebeard
Those two doors must stay unopened.
Now my house shall ring with music.
Come, come, I yearn for your kiss!

Judit
Let the last two doors be opened.

Kékszakállú
Judit, Judit, csókra várunk.
Gyere, várunk. Judit várunk!

Judit
Nyissad ki még a két ajtót.

(A Kékszakállú karja lelankod.)

Kékszakállú
Azt akartad, felderüljön;
Nézd, tündököl már a váram.

Judit
Nem akarom, hogy előttem
Csukott ajtóid legyenek!

Kékszakállú
Vigyázz, vigyázz a váramra,
Vigyázz, nem lesz fényesebb már.

Judit
Életemet, halálomat, Kékszakállú!

Kékszakállú
Judit, Judit!

Judit
Nyissad ki még a két ajtót,
Kékszakállú, Kékszakállú!

Bluebeard
Judit, Judit, I yearn for your kiss.
Come, I yearn for you. Judit, I yearn for you!

Judit
Let the last two doors be opened.

(Bluebeard lets his arms fall to his side in a gesture
of resignation.)

Bluebeard
You wanted to brighten up my castle;
See how the castle is shining.

Judit
I do not want to see you
Keep your doors closed!

Bluebeard
Watch out, watch out for my castle,
Watch out, it will not shine any longer.

Judit
I give my life, my death, Bluebeard!

Bluebeard
Judit, Judit!

Judit
Open up those two doors,
Bluebeard, Bluebeard!

Kékszakállú
Mért akarod, mért akarod?
Judit! Judit!

Judit
Nyissad, nyissad!

Kékszakállú
Adok neked még egy kulcsot.
(*Judit néman követelőn nyújtja érte a kezét. A Kékszakállú átadja a kulcsot. Judit a hatodik ajtóhoz megy. Mikor a kulcs elsőt fordul, zokogó mély súhajtás búg fel. Judit meghátrál.*)
Judit, Judit, ne nyissad ki!

(*Judit hirtelen mozdulattal az ajtóhoz lép és kinyitja. A csarnokon mintha árny futna keresztül: valamivel sötétebb lesz.*)

Judit
14 Csendes fehér tavat látok,
Mozdulatlan fehér tavat.
Milyen víz ez Kékszakállú?

Kékszakállú
Könnyek, Judit, könnyek, könnyek.

Judit (megborzongva)
Milyen néma, mozdulatlan.

Kékszakállú
Könnyek, Judit, könnyek, könnyek.

(*Judit lehajol és fürkészve nézi a tavat.*)

Bluebeard
Why do you want it, why do you want it?
Judit! Judit!

Judit
Open them, open them!

Bluebeard
I grant you one more key.
(*Judit stretches out her hand, mutely demanding. Bluebeard hands her the key. As Judit turns the key in the lock a deep sobbing sigh is heard. Judit starts back.*)
Judit, Judit, do not open it!

(*With an abrupt gesture Judit unlocks the door. The room becomes slightly darker, as though a shadow were passing over.*)

Judit
I can see a sheet of water,
A white and tranquil lake.
What lake is this, Bluebeard?

Bluebeard
Tears, Judit, tears, tears.

Judit (shuddering)
How silent, motionless.

Bluebeard
Tears, Judit, tears, tears.

(*Judit bends down and gazes into the lake.*)

Judit
Sima fehér, tiszta fehér.

Kékszakállú
Könnyek, Judit, könnyek, könnyek.
(*Judit lassan megfordul és némán szembenéz a Kékszakállúval. Kékszakállú lassan kitárja karját.*)

Gyere, Judit, gyere Judit,
Csókra várunk.

(*Judit nem mozdul.*)
Gyere várunk, Judit, várunk.
(*Judit nem mozdul.*)

15 Az utolsót nem nyitom ki.
Nem nyitom ki.

(*Judit lehajtott fejjel, lassan a Kékszakállúhoz megy. Kérve, szinte szomorúan hozzásimul.*)

Judit
Kékszakállú... Szeress engem.
(*A Kékszakállú magához öleli; hosszú csók. A Kékszakállú vállán a feje.*)
Nagyon szeretsz, Kékszakállú?

Kékszakállú
Te vagy várám fényessége,
Csókolj, csókolj, sohse kérdezz.

(*Hosszan csókolja. A Kékszakállú vállán a feje.*)

Judit
Smooth white, pure white.

Bluebeard
Tears, Judit, tears, tears.
(*Judit gazes intently and silently into Bluebeard's eyes. Bluebeard opens his arms.*)

Come, Judit, come, Judith,
I yearn for a kiss.
(*Judit still does not move.*)
Come, I yearn for you, Judit, yearn for you.
(*Judit still does not move.*)

15 The last door I will not open,
I will not open.

(*With bowed head Judit goes slowly up to Bluebeard, and with a look of earnest, sad entreaty she presses herself against him.*)

Judit
Bluebeard... love me.
(*Bluebeard embraces her and kisses her passionately. She lays her head on his shoulder.*)
Do you love me, Bluebeard?

Bluebeard
You, who are my castle's sunshine,
Kiss me, kiss me, never ask.

(*Bluebeard kisses her again. She lays her head on his shoulder.*)

Judit
[16] Mondd meg nekem Kékszakállú,
Kit szerettél én előttem?

Kékszakállú
Te vagy várám fényessége,
Csókolj, csókolj, sohse kérdezz.

Judit
Mondd meg nekem, hogy szeretted?
Szebb volt mint én? Más volt mint én?
Mondd el nekem Kékszakállú?

Kékszakállú
Judit szeress, sohse kérdezz.

Judit
Mondd el nekem Kékszakállú.

Kékszakállú
Judit szeress, sohse kérdezz.

(Kibontakozik az ölelésből.)

Judit
Nyisd ki a hetedik ajtót!
(A Kékszakállú nem felel.)
[17] Tudom, tudom, Kékszakállú.
Mit rejт a hetedik ajtó.
Vér szárad a fegyvereken.
Legszebbik koronád véres,
Virágaid földje véres,
Véres árnyat vet a felhő!

Judit
Tell me, Bluebeard,
Whom did you love before me?

Bluebeard
You, who are my castle's sunshine,
Kiss me, kiss me, never ask.

Judit
Tell me, how did you love her?
Was she more beautiful than I? Different from me?
Tell me, Bluebeard?

Bluebeard
Judit, love me, never ask.

Judit
Tell me, Bluebeard.

Bluebeard
Judit, love me, never ask.

(She frees herself from his embrace.)

Judit
Open the seventh door!
(Bluebeard remains silent.)
I know, I know, Bluebeard.
What the seventh door is hiding.
Bloodstains on your weapons.
Blood on your most beautiful crown,
Bloody the soil around your flowers,
Bloody the shadow on the cloud!

Tudom, tudom, Kékszakállú,
Fehér könnytő kinek könyne.
Ott van minden a régi asszony
Legyilkolva, vérbefagyva.
Jaj, igaz hír, suttogó hír.

Kékszakállú
Judit!

Judit
Igaz, igaz!
Most én tudni akarom már.
Nyisd ki a hetedik ajtót!

Kékszakállú
Fogadj... Fogadj... Itt a hetedik kulcs.
(*Judit mereven nézi, nem nyúl érte.*)
Nyisd ki, Judit, lássad óket.
Ott van minden a régi asszony.

(*Judit még egy ideig mozdulatlan. Aztán lassan, bizonytalan kézzel átveszi a kulcsot és lassan, ingó lépéssel a hetedik ajtóhoz megy és kinyitja. Mikor a kulcs csattan, halk sóhajtással becsukódik a hatodik és az ötödik ajtó. Jóval sötétebb lesz. Csak a négy szemközti ajtonyilás világítja színes sugaráival a csarnokot.*)

(*És akkor kinyílik a hetedik ajtó és holdezüst fény vetődik be rajta, hosszú sugárban, megvilágítva Judit arcát és a Kékszakállúét.*)

I know, I know, Bluebeard,
Whose tears filled your white lake.
All your former wives are there,
Murdered, blood-drenched.
Ah, those rumours, truthful rumours!

Bluebeard
Judit!

Judit
Truthful, truthful!
Now I want to know.
Open the seventh door!

Bluebeard
Take it... Take it... Here's the seventh key.
(*Judit stands rigid, gazing at him. She does not put out her hand for the key.*)
Open the door, Judit, and see them.
All my former wives are there.

(*For a while Judit stands motionless, then she takes the key with faltering hand, and goes, her body swaying slightly, to the Seventh Door. When the lock snaps the Fifth and Sixth Doors swing to with a gentle sighing sound. It becomes much darker. Only the opposite four open doorways illuminate the hall with their beams of coloured light.*)

(*And now the Seventh Door opens and a long, tapering beam of silvery moonshine reaches out from the aperture and bathes the faces of Judit and Bluebeard in its silvery light.*)

Kékszakállú

[18] Lásd a régi asszonyokat,
Lásd, akiket én szerettem.

(*Judit megdöbbenve hátrál.*)

Judit

Éinek, ének, itten énekek!

(A hetedik ajtóból előjönnek a régi asszonyok.
Hárman koronásan, kincssel rakottan, glóriásan.
Sápadt arccal, bűsze járással jönnek egymás
mögött és megállnak szemben a Kékszakállúval,
aki térdre ereszkedik. Kékszakállú kitárt karokkal,
mintha álmodna.)

Kékszakállú

Szépek, szépek, szásszor szépek.
Mindig voltak, mindig éltek.
Sok kincsetet ök gyűjtötték,
Virágaim ök öntöztek,
Birodalammam növesztették,
Övék minden, minden, minden.

(*Judit a régi asszonyok mellett áll negyediknek,
meggörnyedve, félve.*)

Judit

Milyen szépek, milyen dúsak,
Én, jaj, koldus kopott vagyok.

(Kékszakállú feláll; suttogó hangon.)

Bluebeard

See the former wives,
See those I have loved.

(*Judit shrinks back, astounded and horrified.*)

Judit

They live, they live, they live here!

(*Through the Seventh Door his former wives come forth. They are three in number. They wear crowns on their heads and their bodies are ablaze with priceless gems. Pale of face but with proud and haughty gait they step forward one after the other, and stand before Bluebeard who sinks to his knees in homage. As though in a trance, he stretches out his arms to them.*)

Bluebeard

Beautiful, beautiful, eternally beautiful.
They always existed, they always lived.
They gathered all my riches,
They watered my flowers,
They enlarged my kingdom,
All is theirs, all, all.

(*Judit stands with the others so as to make the fourth in the line, looks broken in spirit, stooping.*)

Judit

How beautiful, how dazzling,
And I, oh, like a poor beggar.

(*Bluebeard rises to his feet and whispers intently to Judit.*)

Kékszakállú

19 Hajnalban az elsöt leltem,
Piros szagos szép hajnalban.
Ővé most már minden hajnal,
Ővé piros, hús palástja,
Ővé ezüst koronája,
Ővé most már minden hajnal.

Judit

Jaj, szébb nálam, dúsabb nálam!

(Az első asszony lassan visszamegy.)

Kékszakállú

Másodikat délben leltem,
Néma égő arany délben.
Minden dél az övé most már,
Ővé nehéz tűzpalástja,
Ővé arany koronája.
Minden dél az övé most már.

Judit

Jaj, szébb nálam, dúsabb nálam.

(A második asszony visszamegy.)

Kékszakállú

Harmadikat este leltem.
Békés bágyadt barna este.
Ővé most már minden este,
Ővé barna búpalástja,
Ővé most már minden este.

Bluebeard

The first I found at dawn,
Crimson, fragrant morning.
Hers the dawn of every day,
Hers its cool, red mantle,
Hers its crown of silver,
Hers the dawn of every day.

Judit

Ah, she is fairer than I, richer than I!

(The first wife slowly returns whence she came.)

Bluebeard

The second I found at noon,
Silent, burnished, golden noon.
Hers the rays of every midday,
Hers its heavy burning mantle.
Hers its crown of gold.
Hers the rays of every midday.

Judit

Ah, she is fairer than I, richer than I!

(The second wife goes back through the door.)

Bluebeard

The third I found at evening.
Quiet, languid, ripening evening.
Hers is now every evening,
Hers the darkening mantle,
Hers is now every evening.

Judit
Jaj, szebb nálam, dúsabb nálam.

(A harmadik asszony visszamegy.)

(A Kékszakállú megáll Judit előtt. Hosszan szembenéznek. A negyedik ajtó lassan becsukódik.)

Kékszakállú
20 Negyediket éjjel letem.

Judit
Kékszakállú, megállj, megállj!

Kékszakállú
Csillagos, fekete éjjel.

Judit
Hallgass, hallgass, itt vagyok még!

Kékszakállú
Fehér arcod sütött fényvel.
Barna hajad felhőt hajtott.
Tied lesz már minden éjjel.
(A harmadik ajtóhoz megy és a koronát, palástot, ékszert, amit Judit a küszöbre rakott, elhozza. A 3. ajtó becsukódik. Judit vállára teszi a palástot.)
Tied csillagos palástja.

Judit
Kékszakállú nem kell, nem kell!

Judit
Ah, she is fairer than I, richer than I!

(The third wife returns.)

(For a long time Bluebeard stands confronting Judit in silence. They gaze into each other's eyes. The Fourth Door closes slowly.)

Bluebeard
The fourth I found at night-time.

Judit
Bluebeard, stop, stop!

Bluebeard
Starry blackness of night-time.

Judit
No more, no more, I am still here!

Bluebeard
Your pale face was bathed in light.
Your brown hair soft as a cloud.
Yours will be every night-time.
(He goes to the Third Door and brings forth the crown, cloak, and jewels, which Judit had placed on the threshold. The Third Door closes. He lays the cloak over Judit's shoulders.)
Yours is now the starry mantle.

Judit
Bluebeard, spare me, spare me.

(*Judit fejere teszi a koronát.*)

Kékszakállú

Tied gyémánt koronája.

Judit

Jaj, jaj, Kékszakállú, vedd le.

(*Judit nyakába akasztja az ékszert.*)

Kékszakállú

Tied a legdrágább kincsem.

Judit

Jaj, jaj, Kékszakállú, vedd le!

Kékszakállú

Szép vagy, szép vagy,
Százsor szép vagy,
Te voltál a legszebb asszony,
A legszebb asszony!
(*Hosszan szembenéznek. Judit lassan meggyörnyed a palást súlya alatt és gyémántkoronás fejét lehorgasztva, az ezüst fénysáv mentén bemegy a többi asszony után a hetedik ajtón. Az is becsukódik.*)
És mindenki is éjjel lesz már...
Éjjel... éjjel...

(*Teljes sötétség, melyben a Kékszakállú eltűnik.*)

Vége

(*Bluebeard places the crown on her head.*)

Bluebeard

Yours is now the crown of diamonds.

Judit

Ah, Bluebeard, ah, take it off.

(*Bluebeard hangs the jewels round her neck.*)

Bluebeard

Yours is my most precious treasure.

Judit

Ah, Bluebeard, ah, take it off!

Bluebeard

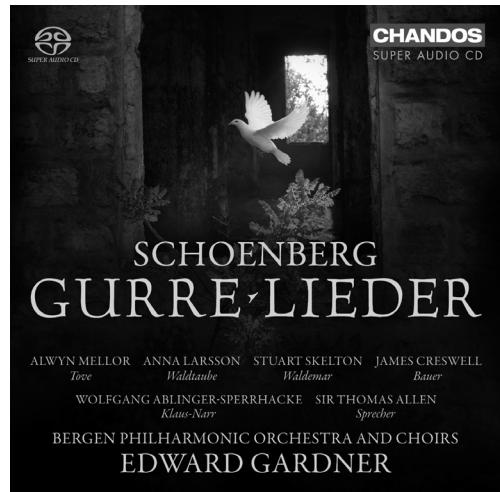
You are beautiful, you are beautiful,
You are eternally beautiful,
You were the most beautiful wife,
The most beautiful wife!

(*They gaze into each other's eyes. Bowed down by the weight of the cloak, her head dropping, Judit goes the way of the other women, walking along the beam of moonshine toward the Seventh Door. She enters, and it closes after her.*)
Henceforth all will be darkness...
Darkness... darkness...

(*The stage is slowly plunged into total darkness, blotting Bluebeard from sight.*)

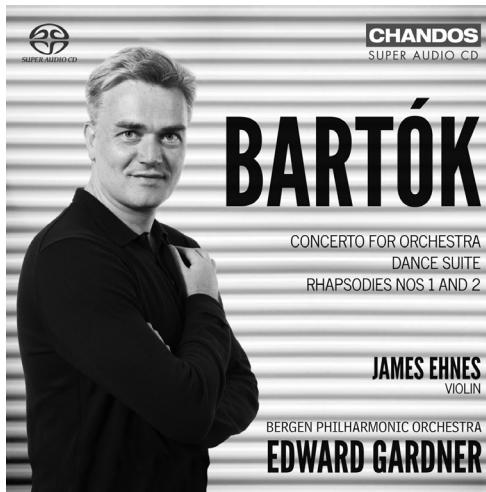
End

Also available

Schoenberg
Gurre-Lieder
CHSA 5172(2)

Also available

Bartók
Concerto for Orchestra · Rhapsodies · Dance Suite
CHSA 5189

Also available

Grieg
Piano Concerto · Incidental Music to *Peer Gynt*
CHSA 5190

Also available

Berlioz
Grande Messe des morts
CHSA 5219

You can purchase Chandos CDs or download MP3s online at our website: www.chandos.net

For requests to license tracks from this CD or any other Chandos discs please find application forms on the Chandos website or contact the Royalties Director, Chandos Records Ltd, direct at the address below or via e-mail at bchallis@chandos.net.

Chandos Records Ltd, Chandos House, 1 Commerce Park, Commerce Way, Colchester, Essex CO2 8HX, UK.
E-mail: enquiries@chandos.net Telephone: + 44 (0)1206 225 200 Fax: + 44 (0)1206 225 201

www.facebook.com/chandosrecords

www.twitter.com/chandosrecords

Chandos 24-bit / 96 kHz recording

The Chandos policy of being at the forefront of technology is now further advanced by the use of 24-bit / 96 kHz recording. In order to reproduce the original waveform as closely as possible we use 24-bit, as it has a dynamic range that is up to 48 dB greater and up to 256 times the resolution of standard 16-bit recordings. Recording at the 44.1 kHz sample rate, the highest frequencies generated will be around 22 kHz. That is 2 kHz higher than can be heard by the typical human with excellent hearing. However, we use the 96 kHz sample rate, which will translate into the potentially highest frequency of 48 kHz. The theory is that, even though we do not hear it, audio energy exists, and it has an effect on the lower frequencies which we do hear, the higher sample rate thereby reproducing a better sound.

A Hybrid SA-CD is made up of two separate layers, one carries the normal CD information and the other carries the SA-CD information. This hybrid SA-CD can be played on standard CD players, but will only play normal stereo. It can also be played on an SA-CD player reproducing the stereo or multi-channel DSD layer as appropriate.

Microphones

Thuresson: CM 402 (main sound)

Schoeps: MK22/MK4/MK6

DPA: 4006 & 4011

Neumann: U89

CM 402 microphones are hand built by the designer, Jörgen Thuresson, in Sweden.

This recording was made with support from

Language coach Nóra Varjas

Recording producer Brian Pidgeon

Sound engineer Ralph Couzens

Assistant engineer Gunnar Herleif Nilsen, Norwegian Broadcasting Corporation (NRK)

Editor Jonathan Cooper

A & R administrator Sue Shortridge

Recording venue Grieghallen, Bergen, Norway; 16, 17, and 19 November 2018

Front cover Photograph © Eoneren / iStockphoto

Back cover Photograph of Edward Gardner © Benjamin Ealovega Photography

Design and typesetting Cap & Anchor Design Co. (www.capandanchor.com)

Booklet editor Finn S. Gundersen

© 2019 Chandos Records Ltd

© 2019 Chandos Records Ltd

Chandos Records Ltd, Colchester, Essex CO2 8HX, England

Country of origin UK

CHANDOS

Soloists/Bergen Philharmonic Orchestra/Gardne

CHSA 5237

CHANDOS DIGITAL

CHSA 5237

CHANDOS

BARTÓK: BLUEBEARD'S CASTLE

CHSA 523 /

BÉLA BARTÓK [1881–1945]

BLUEBEARD'S CASTLE, OP. 11, BB 62 (1911, REVISED 1912, 1917 – 18)

(A KÉKSZAKÁLI ÚJ HERCEG VÁRA)

**OPERA IN ONE ACT
LIBRETTO BY RÉLA BAIÁZS**

KÉKSZAKÁLI Ú (BLUEBEARD)

JOHN REILYEA BASS

110

MICHELLE DEYOUNG MEZZO-SOPRANO

BLUEBEARD'S FORMER WIVES

MUTE ROLES

PROLOGUE

PÁL MÁCSAI SPEAKER

This recording was made with
support from

BERGEN PHILHARMONIC ORCHESTRA

DAVID STEWART LEADER

EDWARD GARDNER

The logo consists of a stylized circular emblem above the text "SUPER AUDIO CD".

